

Slovensko gledališče. Vse kaže, da bode Verdijeva opera „Rigoletto“, ki se je pela prvič na našem odru dne 19. novembra m. l. v proslavo godu Nje Veličanstva cesarice Elizabete in se ponavljala dne 21. in 27. novembra pa dne 3. decembra, takisto ugajala našemu občinstvu, kakor mu je ugajal njegov „Trubadur“. To se nam vidi celo naravno; saj se odlikuje ta opera, ki je samo par let starejša od „Trubadurja“ (1851 in 1853), po istih vrlinah, kakor „Trubadur“ sam. Iznenadujoče kombinacije zvokov in krasne, morda preveč na zunanji učinek računajoče melodije zlasti označujejo tudi to Verdijevo opero.

Libreto je posnet po Viktorja Hugota tendencijozni drami „Le roi s'amuse“, v kateri je nakopičenega toliko groznega, kolikor morda v nobeni drugi drami tega pesnika. Ker je Hugo odločen romantik, in v operi pred vsem dobro služijo romantične snovi, ni bilo baš težko predelati to dramo v operni tekst.

V operi je nastopil prvič tenorist gospod Raskovič kot vojvoda Mantovski. Gospoda Raskoviča glas ni sicer posebno močan, niti poln, a je za to jako simpatičen, gibčen in tako obsežen, da se popne z njim brez vsakega navora do skrajnje višine. Poleg tega je gospoda Raskoviča vnanjščina jako prikupljiva, in on se zna elegantno vesti in gibati po odru.

Drugi pevci, ki so nastopili v tej operi, so nam stari znanci. Gospica Ševčikova (Gilda) je v svoji jako naporni ulogi z nova pokazala, da ji ni nobena pretežka. Naslovno ulogo je pel gospod Nolli in je popolnoma upravičil veliko slavo, ki si jo je prav kot Rigoletto pridobil na italijanskih odrih; bil je pravi mojster i v petju i v igri.

Pohvalno omeniti nam je še gospice Vetterjeve (Magdalena), ki pa ni bila videti vseskozi enako razpoložena, in pa gospice Musilove (grofica), potem gospodov Fedyczkowskega (Sparafucile) in Kronoviča (Monterone). — Zbor je bil jako dober.

Večer dne 24. novembra je bil odmenjen goli zabavi.

Mi se nič ne protivimo, da pridejo včasih tudi take stvari na vrsto, kakor so: „Igra piké“, „Krojač Fips“ in pa opereta „Deset deklet, a za nobenega možá“; naše gledališče mora računati z najširšimi krogi občinstva, že zaradi tega, ker je edino. Sicer pa tudi resnemu obiskovalcu gledališča ne škoduje včasih malo smeha. Pa še neki drugi pomen imajo take predstave; kažejo nam razloček med dramatičnimi proizvodi, ki služijo samo zabavi, in onimi, ki nam podajajo umetniškega užitka, ter provzročujejo, da se onih ne prenasitimo.

„Igra piké“ je čedna salonska igrice, a brez one duhovitosti, ki smo je vajeni v francoskih igrah. Da je imela nekoliko uspeha, je zahvaliti gospoda Inemanna, ki je na svoje prazno ime tako ponosnega barona karakterizoval jako dobro.

„Krojač Fips“ je zbujal sploh mnogo smeha, nam pa zelo radostne občutke. Spominjali smo se pri njem nedavnih časov, ko je bil „Krojač Fips“ morda najpriljubnejša igra našega občinstva, in zavedali smo se in veselili spet enkrat napredka našega gledališča.

Sicer pa moramo reči, da se je ta burka igralá pred dvajsetimi leti na našem odru bolje, nego sedaj. Naslovna uloga je bila poverjena g. Podgrajskemu. Igral ni slabo, a vendar mislimo, da rajnega Kajzela ni dosegel.

O opereti »Deset deklet, a za nobenega moža« smo govorili obširneje že lanjsko leto. Predstavljala se je ta pot spodobnejše, nego v lanjskem predpustu. Odlikovala sta se gospica Polakova in gospod Inemann. Prav ljubko so pele gospa Inemannova pa gospici Musilova in Kaurova.

Dne 29. novembra smo imeli dve predstavi.

Popoldne se je za otroke predstavljala čarobna igra »Snegulčica in škrtatje«. — Škoda, da naše občinstvo vrednost takih predstav ne ceni bolje!

Zvečer pa se je tretjič v tej sezoni pel »Faust«.

Dne 1. decembra se je ponavljala Sudermannova drama »Dom«. Igralo se je v obče tudi to pot prav dobro. Gospica Slavčeva nam je celo bolj ugajala nego prvič, ker se je vedla nekoliko bolj rezervirano in se je varovala pretiravanja. Gospod Pavlovski govori nekoliko preveč patetično za moderno dramo. Gospa Danilova je zbujala mnogo smeha, po naših mislih celo preveč. Gospod Danilo je bil kakor prvič na svojem mestu. Najbolj sta se seveda spet odlikovala gospica Terševa in gospod Inemann. Prva je sicer to pot sem in tja nekoliko prehlavno govorila, a je popolnoma zaslužila krasni šopek, ki se ji je poklonil.

Iznenadilo pa nas je pri tej predstavi jako to, da je bilo gledališče slabo obiskano. Razmišljali smo mnogo o tem, kaj bi utegnilo biti vzrok. Morda li res oni protest v nekem slovenskem dnevniku? To bi bilo slabo izpričevalo za razsodnost našega občinstva! Taka odvisnost od tujega mnenja bi bila naravnost sramotna! In proti čemu se je pravzaprav protestovalo? Če se ne motimo, proti temu, ker nastopa v igri protestantski pastor. Toda odmerjena mu je tako lepa uloga, da se je ne bi bilo sramovati niti katoliškemu duhovniku! In pa nad tem so se menda tudi izpodtikali nekateri, da se v igri predstavlja grešnica! Če je to res, potem bi bilo to žalostno znamenje, da res še nismo godni za take igre.

Toda, kakor smo že rekli, tega ne verujemo, da bi se bilo naše občinstvo na tak način pokorilo tuji sodbi; nikakor nečemo in ne moremo našemu občinstvu odrekati lastne razsodnosti. In baš radi tega, ker prisojamo našemu občinstvu takisto samostojen okus, kakor ga ima kako drugo, se nam to ne zdi brez pomena, da se je naše občinstvo obrnilo od Sudermanna.

Zadnjič smo trdili, da se s Sudermannovim realizmom naposled lahko sprijazni tudi oni, ki ni posebno zavzet za to moderno strujo. Teh misli smo tudi še danes in sicer zaradi tega, ker Sudermann vendarle ne kopira golega življenja, temveč nam vsa njegova dela razodevajo pravi pesniški duh, in pa zaradi tega, ker v njegovih delih vendar ni vse tako realistično, kakor bi kdo mislil. Kjer gre za učinek, tudi Sudermann in menda tudi drugi tako zvali realistični pisatelji ne zametajo idealov. Po pravici vprašamo: koliko pa je na svetu starih dosluženih častnikov, ki bi imeli tako stroge nazore o morali, kakor obristlajtenant v „Domu“? Ali ni to pravi ideal častnika? In zakaj nam ga je naslikal Sudermann tako? Zato, ker bi bil drugače konflikt med očetom in hčerjo nemožen in brez tega uspeh drame iluzoren!

Razen tega preveva vse Sudermanovo delo prava dramatična moč. Sudermann se je s pridom šolal pri Francozih in je brez dvojbe najboljši

izmed sedaj živečih dramatikov nemških, in brez učinka niso njegove drame nikdar, če se količkaj dobro igrajo.

Zakaj torej ni pri nas njegov „Dom“ bolje vlekel? Kaj našemu občinstvu v tej igri ni ugajalo? Ali res ne grešnica Magda? Žal, da ne vemo iz lastne izkušnje, kako je sprejelo naše občinstvo „Damo s kamelijami“. Če se ne motimo, ji baš ni bilo sovražno. In vendar moramo reči, da je nam ženska take vrste, kakor je Magda, vendarle še bolj simpatična, nego katera tistih „vzdihujočih“ in „čutečih“ ljubovnic, ki so bile, odkar je zagledala Viktorja Hugota žaloigra „Marion de Lorme“ beli dan, zlasti v francoskem slovstvu tako pogosto predmet dramatičnih in drugih proizvodov.

Zdi se nam tudi, da niti Magda ni brez vseh idealnih potezic. More-li mati bolj iskreno ljubiti svoje dete, nego je ljubi ona? Pa še iz nekega drugega vzroka smo mislili, da bi bila morala Magda zanimati, če ne že našega občinstva sploh, pa vsaj naše ženstvo. V Magdi tiči tudi nekega tistega modernega amazonstva, ki se bori za žensko emancipacijo. Ali res ni pri nas nič takih nezadovoljnic in upornic? Nič ne škodi, ako jih nimamo, toda zanimati se za tako „dnevno vprašanje“ vendar smemo . . .

Vse to razmišljanje nas je privedlo končno do zaključka, da našemu občinstvu realistične drame iz tistega vzroka ne ugajajo, kakor tudi že drugje več ne ugajajo. Te naše besede se bodo čudne zdele tistemu, ki ne ve, da „realizem“ in „naturalizem“ pravzaprav nista več moderni struji. Francozje ne marajo več svojega Zola, in na Nemškem se je že davno vnel boj zoper Sudermanna, češ, da je vendar še zmeraj preveč „resničen“. Dne 2. m. m. se je v Berolinu predstavljala z največjim uspehom bajna igra Hauptmannova „Potopljeni zvon“, v kateri se je ta pisatelj popolnoma otresel naturalizma. Videti je, da občinstvo ne išče niti v gledališču, niti v berilu gole resnice in navadnega življenja.

Toda vrnimo se h gledališču! Navzlic vsemu temu, kar smo povedali, se nam vendar ne zdi upravičeno, da se je občinstvo odzvalo tako slabo dobri volji naše gledališke intendancije. Vsaki izobraženec pri nas bi se moral kolikor toliko zanimati za slovstveno gibanje tujih narodov, in hvaležni moramo biti, če nam gledališče nudi priliko, da lahko zasledujemo razne slovstvene struje in sicer tem bolj, ker so dela novejših pisateljev jako draga. Vodstvo gledališča ima svoje dolžnosti, a ima jih tudi občinstvo. —

Schillerjevi „Razbojnik“, kateri so se igrali dne 8. decembra m. l., so pokazali tudi letos svojo privlačnost. Vendar je naša misel ta, da naj bi se tragedije kolikor mogoče redko igrale ob nedeljah ali praznikih. Ob takih dneh zaide v gledališče vselej tudi nekoliko nezrelega občinstva, ki si gledališča ne more misliti brez smeha. Tako so se tudi to pot smejali nekateri najbolj tragičnim in vzvišenim prizorom. Da to moti resnega gledalca in igralca, ni treba še poudarjati.

Igralo se je precej dobro, dasi morda nekoliko slabeje nego lani. Gospod Verovšek je ulogo Karla Moora dobro razumel, a sodimo, da bi bil še bolj uspel, ako bi znal malo bolje izpreminjati in modulirati glas ter stopnjevati izrazila afektov. Igralec ne sme potrošiti takoj vseh sil, ki so mu na razpolaganje, temveč mora z njimi varčevati ter jih hraniti za posebne momente. — Gospod Kranjec nam je lani kot komisar bolje ugajal, nego letos gospod Podgrajski, ki ni bil v tej ulogi nič družega, nego »Lipče«.

samo s tem razločkom, da je imel kuto na sebi. Nasprotno pa letos gospod Kranjec kot sluga ni bil prav na mestu; vsekakor je bil nekoliko preflegmatičen, ko ga je Franc Moor zgrabil za grlo. —

Dne 11. decembra pa je bilo spet nekaj slovanskega na vrsti. Predstavljala se je prvokrat »Selanka«, drama v štirih dejanjih, češki spisal A. Jirasek, poslovenil * * *.

Vsebina igre je ob kratkem ta. Vdova Selanka (gospica Terševa) potrebuje hlapca. Od vojakov se je vrnil Tone Goran (gosp. Verovšek), s katerim je imela Selanka ljubovno znanje, predno so jo stariši prisilili, da je vzela postarnega, a bogatega posestnika. Goran je pripravljen stopiti pri Selanki v službo. Na prigovarjanje svojega svaka Jakoba Selana (gospod Inemann), ki je varuh edinega otroka, petletnega sinka, se Selanka po kratkem boju odloči, da vzame Gorana za hlapca. Precej prvič, ko je sama skupaj s svojim nekdanjim ljubimcem, govori tako, da se temu nekaj posveti. »Nekaj časa hlapec, potem gospodar«, s tem prepričanjem in s tem namenom ostane Goran pri Selanovih. — Prvo dejanje.

Goran, videč, kako ljubi mati svoje dete, se hlini, da hoče nadomeščati očeta. Selanka, ki ni menda nikdar jenzala ljubiti Gorana, je zategadelj vsa srečna. Varuh otrokov, ki ima bister pogled in vidi, kako se razvijajo stvari, svari Selanko pred Goranom, ki preži le na posestvo in je kvartopirec in zapravljevec. Vse to ne ubrani Selanki, da ne bi nekega večera zdrknila svojemu ljubimcu v naročje. Svak jo zaloti pri tem, a ona se mu po robu stavi in mu pove naravnost, da bode Goran njen mož. — Drugo dejanje.

Otrok je bolan. Selanka hoče, kakor trdi, v mesto po zdravnika, a gre v istini po Goranovo mater, ki je uboga beračica, hoteč jo pripeljati na dom. Otroka je izročila varstvu svojega ženina. Ta pa pusti otroka, za katerega nikdar ni maral, samega, in gre v gostilnico in tam v družbi dveh potepuhov igra in pije. Selanka se vrne in pride v gostilnico, kamor jo pokliče njen svak. Zdaj se pokaže Goran, razgret od igre, v kateri je izgubljal, takega, kakršen je. Selanka se vrne obupana iz gostilnice domov. Ljubezen do otroka jo prisili, da se odpove zvezi s tem človekom. — Tretje dejanje.

Selanka trpi, kajti Gorana še vedno ljubi, a vztraja pri svojem sklepu. Goran se togoti in grozi njej, njenemu svaku in otroku. Par dni potem, ko je zapustil Goran nje hišo, je bila Selanka zvečer zunaj blizu tistega mesta, kjer jo je pred kratkim objemal Goran. Iz bližnje gostilnice se čuje hrup. Dekla, katero pošlje Selanka gledat, kaj je, pove, da so Gorana vrgli na cesto. Takoj nato začne razbijati nekdo na vrata njenega dvorišča. Goran je, ki hoče noter. Selanka si nekoliko časa premišlja, potem pa mu odpre. Sedaj zahteva Goran, naj postane njegova žena. Ko Selanka odgovori, da svojega sklepa ne prekličje, se Goran raztogoti. Potegne revolver iz žepa in hoče najprej nad otroka. Vsled tega nastane precej buren prizor. Selanka se bori z Goranom in ga odriva od sobe, kjer spi otrok. Od druge strani sem vodi Jakob Selan ljudi, da bi prijeli Gorana. Ta pa se ustrelj. —

Ta igra je prava pravcata »Drama des Zuständlichen«, kakor imenujejo Nemci v novejšem času realistične t. j. tiste igre, pri katerih se na razvitek dejanja malo, ali čisto nič ne gleda, tem bolj pa na podrobno

slikanje razmer. S tega stališča igra gotovo ni slaba; značaji so dobro risani, in pisatelj s krepkimi potezami življenje. Toda igra človeka nikakor ne zadovolji. Kakor v realističnih igrah sploh, tudi v »Selanki« dejanje ni zaokroženo, ampak podaje se nam le kos življenja, takega, kakršno je v istini, a konec je bolj ali manj nenaraven in silovit. Ko revolver počí in se Goran zvrne na tla, si človek kar oddahne, češ, da le ni kaj hujšega; saj Gorana ni škoda! Seveda nas tudi njegova smrt pretrese, toda tako, kakor če vidimo, da se na cesti kdo mrtev zgrudi.

Igralcem ne bi imeli kaj posebnega očitati. Gospod Inemann nam je podal naravnost klasično sliko trdega, na svojo izkušnost ponosnega kmeta. Bolj redke pa so take kmetice, kakršna je bila gospica Terševa. Vendar smo bili jako zadovoljni z njo. Gospod Verovšek je igral popolnoma v zmislu pisateljevem. Gospica Slavčeva svoje vloge sicer ni popolnoma dobro znala — kar se nam zdi tem bolj čudno, ker se baš ne more pritožiti, da bi se preveč izkoriščala — a bila je tem okusneje oblečena. Toda toliko pa ji moramo povedati, da bi bila primernejša taka krila, kakor jih je imela gospica Ogrinčeva. V realističnih igrah je že tako! Z.

»Goethes Beziehungen zu Böhmen« se je glasilo zanimivo predavanje, katero je imel naš rojak g. dr. M. Murko dne 11. dec. 1896. l. v Goethejevem društvu dunajskem (»Wiener Goethe-Verein«). G. predavatelj je temeljito in jasno dokazoval, v kakem razmerju je bil Goethe k Čehom, ter pokazal, da je G. prav na Češkem dobil mnogo snovi, motivov in idej za svoja dela. Bil je 16krat na Češkem v raznih kopališčih, zlasti v Karlovih varih, in dasi mu s početka Čehi niso ugajali, tako da se je povsem strinjal s »Ksenijo« Schillerjevo na Čehi: »Čudna dežela! Viri in reke imajo okus; pri prebivalcih ga pa nisem še našel!« — so se mu vendar pozneje omilili tako, da je le z največjim navdušenjem govoril o njih in z živim zanimanjem zasledoval njih literarno in narodno gibanje. Posebno prijateljstvo ga je vezalo z grofom G. Sternbergom, ki mu je bil ognjevit in izboren mentor o čeških razmerah. Murko je pojasnjeval Goethejevo razmerje k tedanjim češkim pesnikom, ki so bili: Čelakovský, Kamarid, Kollár i. dr., pokazal, kako stališče je zavzemal Goethe proti »Kraljedvorskemu rokopisu«, proti češkemu in slovanskemu narodnemu pesništvu sploh, za katero si je pridobil z Jak. Grimmom vred nevenljivih zaslug, ter je sklenil z izrekom, da smejo Čehi povsem upravičeno in smelo trditi o Goethejevem geniju: on je tudi naš!

Dvorana je bila 'dubkom' polna odličnega, zlasti ženskega občinstva, navzoči pa so bili tudi vsučiliški profesorji Jagić, Minor i. dr. Občinstvo je z glasnim odobravanjem g. drju. Murku izrazilo svojo zahvalo za krasno, skrbno sestavljeno in velezanimivo predavanje.

Ne morem si kaj, da ne bi izrazil pri tej priliki neke želje: Ali se ne bi dalo tudi v Ljubljani prirejati kaj podobnega, n. pr. večeri, pri katerih bi se s poljudno-znanstvenimi literarno-historičnimi predavanji med našo inteligenco, zlasti žensko, budilo zanimanje za slovensko in svetovno literaturo, ki je sedaj omejeno v ozke šolske prostore! Prireditev bi lahko prevzelo »Slov. pisateljsko društvo«. Skrbimo tudi na to stran za izobrazbo našega občinstva, zlasti pa našega narodnega ženstva!

Fr. V.